

MUZIEK

TWEEDE GRAAD KSO

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2010/7841/013
(vervangt schoolleerplan met ingang van 1 september 2010)

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoud

Inhoud	3
Lessentabel tweede graad Muziek kso	4
1 Beginsituatie.....	5
1.1 Kiezen voor de tweede en de derde graad Muziek kso	5
1.2 Wie kan instromen?.....	5
1.3 Na de tweede graad Muziek	5
1.4 Het leerplan	6
2 Algemene doelstellingen	7
3 Leerplandoelstellingen, leerinhouden en minimale materiële vereisten	8
3.1 Algemene muzikaleer - muziektheorie (<i>KV Algemene muzikaleer / Muziektheorie</i>)	8
3.2 Groepsmusiceren (<i>KV Creatief musiceren / Koorzang / Samenspel</i>).....	13
3.3 Instrumentale vocale vorming (<i>KV Instrument / Zang</i>).....	15

Lessentabel tweede graad Muziek kso

Zie lessentabellen VVKSO.

Onderhavig leerplan is bestemd voor volgende vakken:

Pedagogische vakbenaming

- Algemene muzikleer
- Groepsmusiceren
- Instrumentale vocale vorming

Administratieve vakbenaming

- KV Algemene muzikleer/Muziektheorie
- KV Creatief musiceren/Koorzang/Samenspel
- KV Zang/Instrument

1 Beginsituatie

1.1 Kiezen voor de tweede en de derde graad Muziek kso

Naast een breed pakket algemene vorming biedt de studierichting Muziek kso een sterke specifieke muzikale vorming.

De artistieke component (muzikaliteit) wordt verworven vanuit de cognitieve, affectieve en technische invalshoeken. De jongeren ontwikkelen zowel een vocale als een instrumentale muziktaal waarmee ze hun expressieve mogelijkheden verruimen. Er is een wisselwerking tussen het individueel onderricht in de instrumenten en zang enerzijds en de samenwerking en groepsbeleving (zoals koor, orkestpraktijk, samenspel, creatief musiceren ...) anderzijds.

Het leerproces wordt gespreid over tweede en derde graad en volgt daarbij nauw de intellectuele en psychologische groei in maturiteit van de jongere.

De studierichting Muziek kso richt zich tot jongeren:

- met een uitgesproken en brede belangstelling voor kunst en cultuur in onze samenleving;
- die gedreven zijn om creatief en uitvoerend te werken en er bewust voor kiezen een persoonlijk muzikaal denken, voelen en handelen te ontwikkelen;
- die gemotiveerd zijn voor grote studiediscipline;
- die gemotiveerd zijn om dagelijks te trainen en om deel te nemen aan diverse optredens binnen en buiten de school;
- die gemotiveerd zijn om zowel individueel als in groep te musiceren, als individu en ten dienste van het geheel;
- die bereid en in staat zijn om meertaligheid, historische, geografische en wiskundige geletterdheid, spiritualiteit en een gezonde levenshouding te ontwikkelen in het kader van een christelijk opvoedingsproject.

1.2 Wie kan instromen?

De leerling moet voldoen aan de wettelijke voorwaarden om in te stromen in het eerste leerjaar van de tweede graad Muziek kso. De jongere heeft muzikale aanleg en heeft al een muzikaal voortraject doorlopen via het deeltijds kunstonderwijs, lidmaatschap van fanfare, harmonie, koor, brassband, zelfstudie, privéonderwijs ...

Voor de kso-studierichtingen ballet, dans en muziek kan de school, als bijkomende algemene toelatingsvoorwaarde, eisen dat de leerling positief werd geëvalueerd door de toelatingsklassenraad op een door de school georganiseerde geschiktheidsproef. Deze proef peilt naar de artistieke aanleg van de leerling, is eenmalig en telt voor de duur van de opleiding. Hij kan dus geen voorwaarde meer zijn voor leerlingen die in het onderliggende jaar deze proef hebben afgelegd.

1.3 Na de tweede graad Muziek

De logische vervolgopleiding na de tweede graad Muziek is de derde graad Muziek kso. Leerlingen kunnen ook instromen in andere onderwijsvormen/studiegebieden/studierichtingen, maar niet alles is mogelijk. Wanneer men wil instromen in een andere derde graad dan kso Muziek, is het van belang dat men zich goed informeert over de haalbaarheid van de keuze en over het eventueel te presteren inhaalwerk.

1.4 Het leerplan

Dit leerplan wil de realisatie van bovenstaand profiel mogelijk maken. Het geeft scholen ook de mogelijkheid om in te spelen op de verbreding in het hoger muziekonderwijs door het studeren van verschillende muziekstijlen mogelijk te maken voor de individuele leerling.

Deze mogelijkheden voor een eigen invulling situeren zich vooral op het niveau van de individuele muziekvakken en het groepsmusiceren. Ook in de andere muziekvakken werd, waar nodig, ruimte gemaakt voor deze bredere benadering van de muziek. De inleiding tot de verschillende (deel)vakken situeert dat deel van het leerplan telkens in het geheel van de vorming. Soms geeft dit leerplan al doelstellingen aan die in de derde graad zullen moeten worden gerealiseerd. De groei naar een hogere competentie zal dan bestaan uit het technisch en artistiek beheersingsniveau en de moeilijkheidsgraad van de gekozen leerinhouden.

2 Algemene doelstellingen

In de loop van de tweede graad kso Muziek wordt de totale persoon van de leerling gevormd en worden zijn brede culturele en artistieke competenties ontwikkeld.

Binnen de context van dit leerplan is de leerling op het einde van de 2^e graad in staat om:

- 1 te reflecteren over muzikaaltechnische, artistieke en communicatieve aspecten;
- 2 te reflecteren over de eigen vorderingen, leermethodes en prestaties en die onder begeleiding bij te sturen;
- 3 aangepaste opdrachten zelfstandig en efficiënt binnen een gestelde termijn voor te bereiden en kwaliteitsvol uit te voeren;
- 4 een muziekpartituur correct te lezen en stilistisch verantwoord te verklanken, zowel instrumentaal als vocaal, zowel individueel als in groep;
- 5 deel te nemen aan en verantwoordelijkheid op te nemen voor het eigen aandeel in de voorbereiding en uitvoering van een optreden, ook extra muros;
- 6 om te gaan met elementaire kennis van de belangrijkste parameters van de muziek;
- 7 een muziekwerk elementair te kunnen ontleden, duiden en analyseren op basis van de verschillende parameters van de muziektaal, zowel vanuit de muziekttekst als vanuit de beluistering;
- 8 verbanden tussen klanken gericht waar te nemen, te herkennen en te benoemen.

3 Leerplandoelstellingen, leerinhouden en minimale materiële vereisten

3.1 Algemene muziekleer - muziektheorie (*KV Algemene muziekleer / Muziektheorie*)

3.1.1 Muziekanalyse

Bij de aanvang van de tweede graad kso muziek hebben de meeste leerlingen al een aantal jaren instrumentale studie achter de rug. Op deze leeftijd beschikken zij over voldoende maturiteit om de verworven technische vaardigheden te verruimen via analytisch inzicht in de muzikale literatuur.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling

- 1 leert partituren auditief lezen aan de hand van verschillende muzikale parameters voor hij er een beeld van krijgt via auditieve toetsing.
- 2 raakt vertrouwd met de structuur en opbouw van een partituur, kan deze plaatsen in een ruimer (muziek)historisch kader en vormt zich op deze wijze een breder beeld van een compositie.
- 3 ontwikkelt de attitude om als kritisch, geïnspireerd en onderlegd muziekbeluisteraar en -beoefenaar een compositie analytisch te benaderen en deze in een ruime context te plaatsen (historisch, formeel, instrumentaal, harmonisch, ritmisch ...).
- 4 wordt gestimuleerd om zijn muzikaal bewustzijn verder te ontwikkelen en zijn algemene muzikale vorming te verruimen.

LEERINHOUDEN

- De vorm binnen een compositie via het motief. De bouwelementen worden eerst bestudeerd binnen eenvoudige composities, naderhand in grotere literatuur.
- De verschillende instrumenten met hun specifieke kenmerken, speeltechnieken en historische achtergronden vanuit de moderne organologie en vanuit de samenstelling van het orkest.
- De plaats van het betreffende instrument in de orkestpartituur.
- De typische klankkleur van de orkestratie vanuit historisch perspectief, vanaf de renaissance tot en met het hedendaags orkest.
- Akkoorden, cadensen, modulaties en versieringen vanuit de partituur en vanuit het auditieve.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Degelijke weergaveapparatuur.
- Een goed onderhouden en goed gestemde piano in het lokaal.
- Muziekbord.
- Projectiemogelijkheid, toegang tot het internet.

3.1.2 Harmonie

Via harmonie raken de leerlingen gaandeweg vertrouwd met het klankidoom van de klassieke muziek van de barok, classicisme en (vroeg)romantiek. De geleidelijke ontwikkelingen doorheen de West-Europese klassieke muziek waren een belangrijke voedingsbodem voor de uitbouw en verfijning van de tonaal-functionele harmonieleer. Die wordt tot vandaag nog gebruikt in o.a. 'populaire' muziek, musical, jazz- en filmmuziek. Daarom is het aangewezen om een grote diversiteit aan literatuurvoorbeelden aan bod te laten komen, zodat de link gelegd kan worden tussen heden en verleden.

Doorheen de lessen harmonie ontwikkelt de leerling vaardigheden die hem in staat stellen om in een (meerstemmige) compositie de spannings-, ontspanningsbo(o)g(en) vanuit de harmonische onderbouw te onderkennen en toe te passen. De verworven attitudes, kennis en vaardigheden hebben m.a.w. betrekking op het ontwikkelen van harmonische schrijftechnieken die analytisch herkend en weergegeven worden en die, ondersteund door het innerlijk voorstellingsvermogen, creatief verwerkt kunnen worden.

De meeste jongeren komen voor het eerst met harmonie in aanraking in de tweede graad van het kso. Slechts enkelen hebben al kennis gemaakt met harmonie via bv. het deeltijds kunstonderwijs.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling

- 1 ontwikkelt samen met andere muzikale parameters (melodie, ritme en vorm) zin voor harmonie.
- 2 verwerft inzicht in de structuur, de opbouw en de organisatie van meerstemmige muziek via de studie en het toepassen van consonante en dissonante samenklanken.
- 3 raakt geleidelijk aan vertrouwd met de drie bouwstenen van het harmonisch schrijven:
 - periodieke schrijftechnieken: schrijven binnen een functionele context;
 - modulaire passages: functionele denken wordt op de achtergrond geplaatst bij een brugpassage, een aaneenschakeling van zinnen of een doorwerkingsfiguur (bv. de sequensmodulus);
 - vormtechnieken (bv. vraag-antwoord).
- 4 assimileert harmonische schrijftechnieken a.d.h.v. besproken akkoordschema's, die gerealiseerd worden in een homofone zetting.
- 5 verwerft inzicht in de besproken akkoordschema's vanuit diverse literatuurvoorbeelden en vanuit melodieën/thema's die voorzien zijn van letterakkoorden; de leerling kan deze illustraties analytisch interpreteren d.m.v. grondnootbecijfering en functieaanduidingen.
- 6 wordt gestimuleerd om de besproken akkoordschema's op een creatieve manier zelfstandig toe te passen, al dan niet vertrekkend vanuit een opgave.

LEERINHOUDEN

- Algemene situering harmonie en desbetreffende terminologie (drieklanken, (hoofd-)graden, functies, akkoordligging, akkoordverbindingen, technische aspecten, ...).
- Periodieke schrijftechnieken: de drie hoofdgraden, het dominant septiemakkoord (vanuit grondligging naar I), Vsus4 en Isus4, het cadentieel kwartsextakkoord.
- Modulaire schrijftechnieken: tenminste de sequensmodulus 'I – IV – VII – III – VI – II – V – I'; eventueel ook: 'I – IV – II – V – III – VI – IV/V – I' en/of 'I – V – VI – III – IV – I'
- Kennismaking met muzieknotatieprogramma (Finale, Sibelius, ...)

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Degelijke weergaveapparatuur.
- Een goed onderhouden en goed gestemde piano in het lokaal.
- Muziekbord.
- Computers met muzieknotatieprogramma (Sibelius, Finale, ...).
- Projectiemogelijkheid (beamer), toegang tot internet.

3.1.3 *Muziektheorie*

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling

- 1 kan de opgedane kennis, die gericht is op praktische muziekbeoefening, zelfstandig transfereren naar andere muzikale vakgebieden.
- 2 verwerft leerstrategieën om zelfstandig en efficiënt dieper te kunnen doordringen in theoretische en praktische aspecten van de muziek.
- 3 verwerft kennis over en inzicht in muzieknotatie.
- 4 heeft inzicht in de constructie van de behandelde tonaliteit en ontwikkelt de nodige parate kennis om zelfstandig grote- en kleine-tertstonaliteit in een opgegeven compositie te duiden en dit te argumenteren.
- 5 heeft inzicht in de constructie van de behandelde samenklanken en hun samenhang en kan een eenvoudige becijfering of akkoordsymbolen noteren en interpreteren.
- 6 verdiept de kennis van en inzicht in de metrische organisatie van de muziek en kan in een gegeven fragment voorkomende structuren verklaren.

LEERINHOUDEN

Notenschrift

- Notennamen, letterbenamingen en octaafhoogten: overzicht van de benamingen in verschillende landen.
- Sleutels.
- Correcte notatieafspraken.

Termen en afkortingen

- Ook in het Duits, Engels, Frans en Italiaans.

Fraseringstekens en dynamische tekens

Partituurordening

Aspecten van maat, metrum en ritme

- Maatsoorten/metrum: 1 tot en met 5 tellen.
- Onderverdeling van de tellen: 2-ledig, 3-ledig of gemengd.
- Ritme: inzicht en onderscheid tussen 2- en 3-ledige ritmische figuren.
- Inzicht in toonduurbegrippen.
- Antimetrische figuren.

Tonaliteit

- Kwintencirkel.
- Toontrappen en hun tonale functies
- Toonreeksen:
 - pentatoniek;
 - grote en kleine tertstoonladder (3 vormen);
 - modi;
 - heletonreeks.
- Toonverwantschap in 1^e en 2de graad.

Interval- en akkoordenleer

- Intervallen (tot en met octaaf) en hun omkering.
- Inhoud
- Hoedanigheid: termen als rein – klein – groot - ...
- Drieklanken en vierklanken:
 - soorten;
 - omkeringen;
 - becijfering en akkoordsymbolen.
- Bovennotenreeks.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Degelijke weergaveapparatuur.
- Een goed onderhouden en goed gestemde piano in het lokaal.
- Muziekbord.
- Projectiemogelijkheid en toegang tot het internet.

3.1.4 Gehoorvorming en notenleer

Gehoortvorming is de kern en het vertrekpunt om te komen tot de ontwikkeling van het muzikale bewustzijn. Dat heeft tot doel het bewust en gericht kunnen waarnemen, assimileren en duiden van verbanden tussen klanken. Het bewust herkennen van de muzikale fenomenologie verloopt het best via de auditieve analyse van de parameters van de muziek (vooral metrum, ritme, melodie en samenklank).

Zoals in de taallessen het juist leren “lezen” en “intoneren” het meer technische aspect van de taal behelzen, zo wil dit vakdomein in de muzikale context het technisch “lezen” en de “juiste” intonatie (= juiste toonhoogte) benaderen. Ook het begrijpend en expressief lezen zijn aandachtspunten bij gehoorvorming en notenleer. Hierbij zal de leraar vaak verbanden leggen met de andere vakdomeinen van de algemene muzikaleer (muziektheorie, -analyse, -harmonie).

Tijdens deze lessen ontwikkelen de jongeren vaardigheden die hen in staat stellen zelfstandig geschreven muziektaal intellectueel, emotioneel en kritisch te decoderen en om deze muziektaal innerlijk, vocaal of instrumentaal te denoteren (in klank om te zetten). De leerlingen ontwikkelen muzikale vaardigheden en attitudes en musicieervreugde. Er wordt techniek aangeleerd en kennis verworven. De kennis en technische vaardigheden hebben betrekking op het gehoor, het lees- en schrijfvermogen, het zingvermogen en het creatieve.

Bepaalde leerlingen zullen in de beginsituatie verder staan dan anderen in gehoorvorming en notenleer. Ook als de school een geschiktheidsproef organiseert, is de beginsituatie heterogeen. Bij het begin van het eerste leerjaar is het aan de leraar om deze beginsituatie correct in te schatten en te bepalen.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

GEHOORVORMING

De leerling

- 1 ontwikkelt zijn muzikaal geheugen en voorstellingsvermogen.
- 2 ontwikkelt schrijftechniek en -methode.
- 3 herkent de behandelde metrische en ritmische structuren en kan deze weergeven.
- 4 herkent en benoemt toonreeksen, intervallen en samenklanken.
- 5 herkent toontrappen en intervallen vanuit verschillende invalshoeken (relatief of absoluut) en geeft deze weer.

NOTENLEER

De leerling

- 6 ontwikkelt zijn muzikaal voorstellingsvermogen.
- 7 zingt een eenvoudige notenleerles of melodie en vertolkt deze op expressieve wijze.
- 8 verwerft inzicht in de muzikale structuur.
- 9 zingt een muzikaal gegeven prima vista.
- 10 voert zelfstandig ritmische structuren uit.

LEERINHOUDEN

Gehoorsvorming

- Auditieve studie van metrum en ritme:
 - toepassen van tweeledige en driedledige ritmische figuren;
 - gebruik van koppelingen.
- Auditieve studie van toonreeksen (modaal, tonaal, atonaal).
- Auditieve studie van toontrappen, intervallen en akkoorden:
 - eenstemmig: tonaal en atonaal;
 - intervallen binnen het octaaf;
 - meerstemmig (steeds tonaal);
 - drieklanken (groot en klein);
 - eenvoudige tonale tweestemmige dictees.

Notenleer

- Notenleerlessen in sol- en fasleutel.
- Ritmische oefeningen, al dan niet gecombineerd met toonhoogte.
- Eenstemmige intonatieoefeningen:
 - tonale: majeur - mineur;
 - atonale: hele/halve tonen + reine prime/kwint/octaaf.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Degelijke weergaveapparatuur.
- Een goed onderhouden en goed gestemde piano in het lokaal.
- Muziekbord.

3.2 Groepsmusiceren (*KV Creatief musiceren / Koorzang / Samenspel*)

Het is vaak moeilijk een strikt onderscheid te maken tussen deze musiceervormen: de ene keer ligt het accent op het creëren, een andere keer op het reproduceren. Ook het vocale en instrumentale musiceren worden niet strikt gescheiden.

Via groepsmusiceren ontdekt de jongere ook de basiselementen ritme, melodie, samenklank, timbre en vorm en ontwikkelt zijn expressieve mogelijkheden en zelfvertrouwen. Vaak biedt het musiceren in groep meer veiligheid. Door het leren analyseren, memoriseren en opnieuw opbouwen van specifieke muziektekst wordt de jongere voorbereid tot lezen, analyseren en memoriseren van gelijk welke muziek en raakt hij vertrouwd met de specifieke klankkleur van de verschillende instrumenten/zangstemmen waarmee hij samen musiceert. Door in groep te musiceren ontwikkelt de leerling zijn mogelijkheden tot creatief samenspelen en -zingen.

Voor vele leerlingen in de tweede graad is musiceren in diverse bezettingen een nieuw gegeven. Bij groepsmusiceren volstaat het niet dat de leerling enkel aandacht schenkt aan de eigen partij, hij moet ook leren luisteren naar het geheel en daarop inspelen. Het is belangrijk dat de leerlingen termen als metrum, transponerende instrumenten, transpositie, homofonie, polyfonie... herkennen, zodat zij de theorie en de praktijk als één geheel gaan ervaren.

3.2.1 *Instrumentaal groepsmusiceren*

Instrumentaal groepsmusiceren beoogt de praktijk van zowel harmonische, melodische als ritmische instrumenten. Ook vocale uitvoering kan geïntegreerd worden.

Voor de meeste leerlingen is het creëren van muziek nieuw. Leren musiceren op het gehoor en zonder partituur is, net als het correct kunnen reproduceren van de notatie, een verrijkende vaardigheid voor een musicus. Creatief musiceren wordt opgebouwd vanuit het ritmisch, melodisch en harmonisch geheugen. Na imitatie volgt variatie en occasioneel ook creatie (vondsten). De jongere leert geleidelijk deze drie elementen in het geheel te laten harmoniëren.

Bij het reproduceren van een partituur wordt ernaar gestreefd om de bezetting als een homogeen geheel te laten samenklinken. Gaandeweg leert de leerling die partituur analyseren, interpreteren en reproduceren.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling

- 1 beleeft en verwerft de specifieke parameters van de muziktaal door beluistering, analyse en creatieve uitvoering.
- 2 ontwikkelt de juiste vaardigheden en attitudes om in groepsverband te musiceren: improviseert, creëert, interpreteert, arrangeert of reproduceert muziek.

- 3 leert communiceren met medespelers door te reageren op de auditieve en visuele prikkels.
- 4 leert zich houden aan organisatorische en artistieke afspraken. *
- 5 past kennis en vaardigheden uit de andere muziekvakken toe in groepsverband.
- 6 verwerft kennis over de specifieke kenmerken van de muziekinstrumenten.
- 7 verfijnt zijn instrumentale vaardigheden.
- 8 situeert de gespeelde werken in ruimte en tijd en voert deze op een stijlbewuste manier uit.
- 9 verruimt en verdiept zijn muzikale beleving.

LEERINHOUDEN

- Het programma wordt bepaald door het niveau en de samenstelling van de groep.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Een ruim lokaal met voldoende bewegingsvrijheid.
- Een goed onderhouden en goed gestemde piano in het lokaal.
- Degelijke weergaveapparatuur.
- Voldoende orkeststaanders.
- Muziekbord.
- Klein slagwerk, drumstel, keyboard.
- Toegang tot geluidsversterking (basgitaar, elektrische gitaar, zang in jazz- of popcontext, ...) en opnameapparatuur.

3.2.2 Koorzang

Koorzingen is een totaalvorm van musiceren en kan beschouwd worden als een waardemeter van de muzikale ontwikkeling: kennis, techniek en esthetiek werken ervaringsgericht samen. Bovendien weerspiegelt koorzingen als groepsgebeuren sociale interacties, waardoor het een exponent kan zijn van algemene menselijke waardenvorming. Een enthousiaste beleving en een zo hoog mogelijk stemniveau kunnen als einddoel van de tweede graad muziek gesteld worden.

De samenstelling van de koorgroep is vaak heel verscheiden en het niveau kan zeer uiteenlopend zijn. Voor de meeste leerlingen is samen zingen op zich niet nieuw maar wel het zingen in gemengde stemmen (SAB of SATB). Er wordt geen voorkennis verondersteld wat koorzang betreft. Leren zingen in koor is een leerproces waarvoor in de 2^e graad een basis gelegd wordt die in de 3^e graad verder wordt uitgediept (repertoire, afwerkingsgraad ...)

* Attitude

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De leerling ontwikkelt in groep

- 1 *stemtechniek* als aanvulling op de individuele lessen stemvorming (wat daar solistisch aan bod komt moet de leerling hier in groep mee uitvoeren): bewuste lichaamshouding, adembeheersing, klinkerplaatsing, uitspraak en articulatie, stemgebruik (registers, aanzet, resonantie ...).
- 2 *koorteknik:*
 - hij kan zichtlezen op notennamen of klankwoord (cfr. AML);
 - hij kan snel en correct op tekst zingen;
 - hij heeft aandacht voor homogeniteit van de totale koorzang (hoe past mijn stem in het geheel?);
 - hij ontwikkelt het meerstemmig gehoor en het meerstemmig lezen van muziek (inzetten afleiden uit andere stemmen).
- 3 *muzikale vaardigheden:*
 - hij raakt doordrongen van het leerproces van eerste zichtlezing tot afgewerkt resultaat dat op het podium voor een ruim publiek uitgevoerd wordt;
 - hij ontwikkelt aandacht voor elk muzikaal detail: ritmische juistheid en gelijkheid, dynamiek, spanningsverloop, agogiek, intonatie, articulatie, tekstinterpretatie, frasering, ademhalingsplaatsen, ...
 - hij ontwikkelt engagement, verantwoordelijkheid, durf en presence:

LEERINHOUDEN

- Ritmische meerstemmigheid, bv. via spreekkoren.
- Eenstemmige muziek: liederen in diverse talen.
- Meerstemmige (elementaire) koormuziek.
- De literatuurkeuze verschilt van jaar tot jaar en is afhankelijk van de samenstelling, mogelijkheden en beperktheden van de koorleden. Er wordt gestreefd naar een rijke variatie in taal, genre en stijl (ook lichte muziek).

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Een voldoende ruim lokaal met een goede akoestiek. Kringopstelling moet mogelijk zijn i.f.v. de grootte van de koorgroep.
- Het lokaal moet goed verlicht en verlucht kunnen worden en het moet vrij zijn van storende (buiten-)geluiden.
- Stoelen die een correcte houding toelaten bij het zingen.
- Goed onderhouden en gestemde piano.
- Dirigeerlessenaar.

3.3 Instrumentale vocale vorming (*KV Instrument / Zang*)

3.3.1 *Instrument/zang*

Tijdens de lessen instrumentale en vocale vorming wordt de leerling begeleid in zijn persoonlijke groei als muzikant en als mens via een aantal uren individueel onderricht, gegeven door vakspecialisten. Dat maakt deze vorming erg bijzonder en waardevol.

Elke leerling krijgt in kso Muziek de kans om zich te specialiseren in zijn hoofdvak. Voor dit hoofdvak zal de leerling bij aanvang een geschiktheidsproef hebben afgelegd.

Instrumentale en vocale vorming omvat voor elke leerling piano en zang. Leerlingen kso Muziek moeten immers voor de diverse richtingsvakken vlot en vaardig overweg kunnen met de piano en hun stem: beide behoren tot de muzikale basisvorming. Het ontwikkelen van een basisspeelvaardigheid op piano en een verantwoorde omgang met adem en stem zijn onontbeerlijk voor elke preprofessionele muzikant. Leerlingen met hoofdvak piano of zang kunnen kiezen voor een ander instrument.

Door de specificiteit en de grote diversiteit in het individuele instrumentonderricht formuleren we de doelstellingen zodanig dat ze voor elk instrument/zang toepasbaar zijn. De groei van de 2de naar de 3de graad wordt gerealiseerd door een hoger beheersingsniveau en de stijgende moeilijkheidsgraad. De leerling leert gaandeweg een partituur vorm te geven d.m.v. een adequate studieplanning, -methodiek en attitude (discipline, stiptheid, nauwkeurigheid ...) en verwerft hiervoor de nodige instrumentaal/vocaaltechnische vaardigheden, controlevaardigheden (gehoor, tempo, balans...), en het nodige stilistische en analytische inzicht.

LEERPLANDOELSTELLINGEN EN LEERINHOUDEN

De leerling

- 1 ontwikkelt een brede interesse voor muziek en cultuur.
- 2 ontwikkelt zich als musicus om zich voor te voorbereiden op een professionele muziekopleiding.
- 3 leert de basistechnieken om het instrument te beheersen: houding, speeltechnieken, kennis van (bouw en mogelijkheden van) het instrument, toonvorming, motoriek ...
- 4 ontwikkelt een kritische studiemethode om een muziekstuk op een technisch en stilistisch verantwoorde manier in te studeren en uit te voeren (met het nodige inzicht op gebied van analyse, metrische nauwkeurigheid, klank, frasering ...).
- 5 leert gaandeweg het technische aspect te overstijgen en heeft oog voor de unieke muzikale inhoud van elk muziekstuk.
- 6 kan aandacht geven aan esthetiek en stijl door de gespeelde werken bondig te kunnen situeren in ruimte en tijd.
- 7 ontwikkelt een studiemethode om voor het hoofdvak werken uit het geheugen uit te voeren en zo zijn muzikale geheugen te stimuleren.
- 8 bouwt een persoonlijk repertoire op waarbij zoveel mogelijk verschillende stijlperiodes aan bod komen.
- 9 kan een ontspannen en gezonde lichaamshouding aannemen.
- 10 ontwikkelt een attitude om met stressgebonden situaties om te gaan via een groeiproces naar meer zelfvertrouwen, concentratie, podiumvastheid ...*
- 11 ontwikkelt het vermogen om kritisch naar zichzelf te luisteren en te reageren op auditieve en visuele impulsen.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- Lokaal met geschikte akoestiek.
- Degelijk begeleidingsinstrument.
- Goede opname- en weergaveapparatuur moet in de school aanwezig zijn.
- Muzieklessenaars.

* Attitude